

Lokalus etnografinis jaunimo tapatumas XIX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje Lietuvoje: kultūros elementų savastis

ASTA VENSKIENĖ

Kauno Vytauto Didžiojo universitetas, Donelaičio g. 52, LT-44248 Kaunas

El. paštas: a.venskiene@hmf.vdu.lt

Remiantis 2004–2006 m. atliktais studentų lokalaus tapatumo tyrimais, straipsnyje siekiama išsiaiškinti, kokius kultūros elementus jaunimas sieja su etnografiniu tapatumu, kaip interpretuoja vietines tarmes, tradicijas, kaip suvokia lokalią „istorinę atmintį“, „etnografinį charakterį“, ar jaunimui svarbu priklausyti etnografiniai grupei. Atliktas tyrimas rodo, kad svarbiausiais kultūros elementais, apibrėžiančiais etnografinę sritį, jaunimas laiko kalbą, tradicijas, charakterio bruožus bei istorinę savimone. Dauguma tyrimo dalyvių pripažino, kad jiems nesvarbi etnografinė priklausomybė.

Raktažodžiai: Lietuva, jaunimo tapatumas, kultūros elementai, tarmė, „istorinė atmintis“

ĮVADAS

Priklausomybė konkrečiai etnografiniai grupei siejama ne tik su žmogaus kilme, gyvenamąja vieta, bet ir su tam tikrais kultūriniais elementais, egzistuojančiais etnografinės srities teritorijoje. Būtent kultūrinė, socialinė aplinka suteikia turinį, įprasmina etnografinės srities egzistavimą. Šiame straipsnyje nagrinėjamas kultūrinio kriterijaus vaidmuo konstruojant jaunimo lokalų etnografinį tapatumą. Apžvelgsime XXI a. Lietuvos jaunimo požiūrį į tapatinimosi su etnografinė grupe svarbą.

Straipsnio tikslas – nustatyti, kokius kultūros elementus jaunimas sieja su etnografiniu tapatumu, bei išsiaiškinti etnografinio tapatumo reikšmę jaunimo gyvenime. Uždaviniai: išskirti ir aptarti pagrindinius kultūros elementus, su kuriais respondentai siejo savo etnografinės grupės išskirtinumą; išnagrinėti motyvus, kuriais remiantis respondentai grindė priklausomybės etnografiniai grupei svarbą ar nereikšmingumą. Darbe naudojami aprašomasis, lyginamasis, interpretacinis metodai.

Straipsnis parašytas remiantis 2004–2006 m. atliktu tyrimu, kuriame dalyvavo Vytauto Didžiojo universiteto (toliau VDU) I ir II kursų įvairių specialybių studentai¹. Iš viso užpildytos 607 anketos. Matematinėi analizei panaudota 270 anketų. Medžiaga saugoma VDU Etnologijos ir folkloristikos katedroje (B. 1186, 1187, 1188).

KULTŪRINIS KRITERIJUS

Taip sąlyginai pavadinsime kultūros elementus, kuriuos respondentai suvokė kaip išskiriančius, reprezentuojančius jų etnografinę grupę. Aptarsiu tik dažniausiai paminėtus kultūros elementus: kalbą arba, kitaip sakant, tarmių vaidmenį konstruojant etnografinį tapatumą;

---

¹ Žodžiu „jaunimas“ straipsnyje bus įvardijami I, II kurso studentai, kurių amžius dažniausiai 19–22 metai.

„istorinę atmintį“, kuri apima tiek oficialiosios istoriografijos pripažintas, tiek savaip suvoktas ir interpretuotas istorijos versijas; tradicijas, kurias suprasime kaip materialinės ir dvasinės kultūros, žmonių gyvenamos skirtumus. Respondentai didžiausią dėmesį skyrė šventėms, todėl apie jas daugiausia ir rašysiu. Neanalizuodama švenčių turinio stengsiuosi atskleisti jų ryšį su lokalia etnografinė teritorija, jaunimo požiūrį į lokalius šventės savitumus. Prie kultūrinių konstruktų priskirsime ir vadinamąjį „etnografinį charakterį“, t. y. elgseną, būdo bruožus, kurie suvokiami kaip apibūdinantys etnografinę grupę.

KALBA

Tarmė buvo vienas reikšmingiausių kultūrinių elementų konstruojant jaunimo etnografinį tapatumą. 12% respondentų tarmę paminėjo kaip vieną iš kriterijų, pagal kuriuos jie save priskyrė tam tikrai etnografinėi sričiai. 32% respondentų apie savo, kaip tam tikros etnografinės grupės atstovo, „tipiškumą“ sprendė remdamiesi kalbiniais duomenimis. Jaunimas gana kruopščiai analizavo tiek savo kalbą, tiek tai, kaip jie supranta tarmiškai kalbančius asmenis. Pagal tarmės mokėjimą, vartojimą, supratimą respondentai save apibūdino kaip „tipiškus“, „iš dalies tipiškus“ arba „netipiškus“ etnografinės grupės atstovus. Geras tarmės mokėjimas, jos vartojimas laikytas „tipišku“ pagrindu. Dažniausiai respondentai teigė, kad jie yra „tipiški“ etnografinės grupės atstovai nes: „kalba tarmiškai“²; „kalba tikra suvalkiečių tarmė“³; „kalboje yra labai aiškiai jaučiama dzūkų tarmė“⁴. Tarmė dažnai suprantama kaip pagrindinis, ryškiausias šiuo metu egzistuojantis etnografinių grupių skiriamasis bruožas: „pirmasis ir svarbiausias bruožas – žemaičių dialektas“⁵; „išskyrus savo tarmę, aš niekuo nesiskiriu nuo bet kurios kitos etnografinės grupės atstovų“⁶; „aš gimiau tokioje vietoje, kur susikerta dviejų etnografinių grupių ribos. Manau, kad esu labiau aukštaitis nei dzūkas. Taip manau, nes šneku labiau aukštaitiška tarmė, o ne dzūkiška“⁷. Pastaruoju atveju tarmė yra lemiamas kriterijus susitapatinant su etnografinė grupe. Tarmės mokėjimas, jos vartojimas suartina asmenį su etnografinė bendruomene, suteikia jam tvirtumo.

Lygindami savo tarmę su vyresnių žmonių respondentai pastebėjo skirtumus. Iš jaunimo atsakymų matyti, kad jie skiria du kokybiškai skirtingus tarmės lygmenis: „archajiška“, arba „tikra“, tarmė (ja paprastai kalba respondentų seneliai (rečiau tėvai) ar kiti senyvo amžiaus žmonės) ir tarmė, kuria kalba respondentų tėvai ir jie patys. Pastaroji suvokiama kaip ne tokia „archajiška“ ir todėl tarsi ne visiškai „tikra“: „nekalbu tokia archajiška žemaičių kalba kaip mano seneliai“⁸; „nekalbu tikrąją dzūkams būdinga tarmė. Manau, kad šiais laikais sunku būtų atrasti tikrą dzūką, nes laikui bėgant yra pamirštama (nebevartojama) tikroji dzūkų tarmė“⁹; „nekalbu tikrąją aukštaičių kalbą“¹⁰. Dėl to, kad nekalba taip, kaip senoliai (o kartais ir nesupranta jų kalbos), jaunimas laiko save tik „iš dalies tipiškais“ etnografinės grupės atstovais. Istorinis tarmės kitimas vertinamas kaip autentiškumo, savitumo praradimas.

² VDU ER, b 1187(144), Varėnos r., Perlojos k., 2005.

³ VDU ER, b 1188(221), Marijampolė, 2006.

⁴ VDU ER, b 1188(177), Varėna, 2006.

⁵ VDU ER, b 1188(213), Plungė, 2006.

⁶ VDU ER, b 1187(116), Šakių r., Panovių k., 2005.

⁷ VDU ER, b 1187(80), Prienų r., Vėžionys, 2005.

⁸ VDU ER, b 1187(153), Skuodo r., Barstyčiai, 2005.

⁹ VDU ER, b 1188(176), Varėnos r., Merkinė, 2006.

¹⁰ VDU ER, b 1187(69), Švenčionys, 2005.

Tik iš dalies su savo etnografinė bendruomene tapatinasi menkai mokantys kalbėti tarmiškai arba tik suprantantys, ką kalba kiti. 14% respondentų save laiko netipiškais etnografinės grupės atstovais todėl, kad nemoka kalbėti tarmiškai: „nelaikau savęs tipišką savo etnografinės grupės atstove, nes nemoku kalbėti žemaitiškai“¹¹; „vien dėl to, kad nemoku šnekėti dzūkiškai. Nemanau, kad laikydamasis kai kurių dzūkiškų papročių esi tipišką savo etninės grupės atstovas, juk svarbiausias požymis yra tarmės mokėjimas“¹². Pripažindami, kad nemoka kalbėti tarmiškai, respondentai visgi kartais pažymi, kad, pvz., kai kuriuos žodžius taria žemaitiškai¹³, turi žemaitiškai parašytą knygą ir supranta, kas ten parašyta⁴, supranta tarmę pakankamai gerai, tačiau ja nekalba¹⁵, ir pan. Toks tarmės nuotrupų ieškojimas savo kalboje, noras jas surasti, įvardyti rodytų, kad tarmė labai svarbus kultūros elementas.

Nemokantis ar menkai mokantis tarmę žmogus jaučiasi nutolęs nuo bendruomenės – „iš dalies tipišką“ arba „netipišką“ jos nariu. Atlikusi tyrimą Anykščių ir Kupiškio rajonuose V. Savoniakaitė pastebi, kad „kalba išliko svarbiausiu kultūros identiteto apibrėžimu“. Minėta autorė daro išvadą, kad „aukštaičių lokalių kultūros išskirtinumu išlieka tarmė“¹⁶. A. Čepaitienės ir P. Kalniaus tyrimai rodo, kad tarmė labai reikšminga konstruojant žemaičių tapatybę¹⁷. Mano atliktas tyrimas patvirtina minėtų autorių duomenis ir juos papildo. Galima teigti, kad visose etnografinėse srityse¹⁸ tarmė yra vienas svarbiausių lokalaus išskirtinumo ženklų. Nors jaunimas (ypač atsidūręs ne savo etnografinės grupės aplinkoje) ne visada noriai kalba tarmiškai, tačiau tarmę suvokia kaip labai svarbų kultūros elementą, kuris apibrėžia etnografinį tapatumą. Tarmė suvokiama kaip etnografinės srities „kalba“, lokali, išskirianti iš tautinės aplinkos, vienijanti etnografinę grupę. Lietuvių bendrinė kalba – globali (žiūrint iš etnografinės srities pozicijų), suvienodinanti, vienijanti lietuvių tautą.

„ISTORINĖ ATMINTIS“

Reikšmingą vaidmenį jaunimo tapatumui turi krašto istorinė praeitis. Respondentai kartais ją savaip suvokia, interpretuoja. Išskirdami savo etnografinę grupę dažniausiai žemaičiai pasitelkia istorinį kontekstą. Štai keletas pavyzdžių: „didžiuojuosi, kad esu žemaitė. Jau nuo seno Lietuvos istorijoje žemaičiai žinomi kaip viena karingiausių, savo kultūrinį tapatumą, identitetą saugančių etnografinių grupių. Tuo jie mane ir žavi“¹⁹; „istorinė praeitis buvo tikrai audringa. Galima sakyti, tik Žemaitijos dėka egzistuoja dabartinė Lietuva“²⁰; „dar nuo pirmųjų istorijos pamokų žemaičiai man buvo padarę įspūdį kaip karinga, užsispyrusi ir anksčiau ar vėliau pasiekianti savo tikslą gentis“²¹; „širdies mažytėj kertelėj šiek tiek

¹¹ VDU ER, b 1187(164), Raseinių r., Nemakščių sen., Pašešuvio k., 2005.

¹² VDU ER, b 1187(180), Alytaus r., Simnas, 2005.

¹³ VDU ER, b 1187(164), Raseinių r., Nemakščių sen., Pašešuvio k., 2005.

¹⁴ VDU ER, b 1187(56), Plungės r., Rietavas, 2005.

¹⁵ VDU ER, b 1188(211), Mažeikiai, 2006.

¹⁶ V. Savoniakaitė, Aukštaičiai apie savo tradicinę kultūrą, *Tautosakos darbai*, 2003, t. XVIII(XXV), p. 125–126.

¹⁷ A. Čepaitienė, Atgaivinant etninį tapatumą: individas, simbolis, vieta, *Lietuvos etnografija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2001, Nr. 1(10), p. 167–198; P. Kalnius, Etninio ir etnografinio savitumų prieštaravimas dabartinėje Lietuvoje. Etnografiniai pamąstymai žemaičių klausimu, *Liaudies kultūra*, 1997, Nr. 4, p. 9–15.

¹⁸ Dėl duomenų stokos šitas teiginys netaikytinas Klaipėdos kraštui.

¹⁹ VDU ER, b 1187(107), Klaipėdos r., Gargždų p., Šiūparių k., 2005.

²⁰ VDU ER, b 1187(64), Kauno r., Garliava, 2005.

²¹ VDU ER, b 1186(187), Šilutės r., Usėnų k., 2004.

didžiuojuosi tuo, kad mano mama ir seneliai bei giminės yra būtent žemaičiai. <...> Gal dėl to, kad, vartydama istorijos vadovėlius, žemaičius, jų kovingą būdą ir užsispyrimą „demonstruojančius“ įvykius rasdavau dažniau minimus nei šiek tiek pašėpiamą suvalkiečių taupumą ar atlapaširdišką dzūkelių gerumą²². Respondentų pasisakymuose aiškiai jaučiama mokyklų edukacinės veiklos, apskritai žinijos įtaka formuojant lokalią „istorinę atmintį“. Praeitis mitologizuojama, sureikšminami herojiniai jos momentai, ir tai tvirtai įsirėžia žmonių sąmonėje. Tokia selektyvi „istorinė atmintis“ atrodo patraukliai, kelia pasididžiavimą bei vienybės jausmą. Ji tampa visuotinai suprantamu ženklu (tiek patiems žemaičiams, tiek kitų etnografinių sričių atstovams), išskiriančiu iš kitų ir sutapatinančiu su sava etnografinė grupė.

Kuo daugiau randama teigiamų išskirtinių ženklų, tuo etnografinė grupė patrauklesnė ir labiau norima su ja susitapatinti. Jeigu respondentai nemato akivaizdžios kultūrinės distancijos, tokia etnografinė grupė jiems atrodo neįdomi, nepatraukli, nenorima būti jos nariais. Pavyzdžiui, respondentai nenorėtų būti aukštaičiais todėl, kad: „ši grupė yra neišsiskirianti, neturinti savo autentiškumo“²³; „ši etnografinė grupė paprasčiausiai neturi nieko išskirtinio, kuo galėtum didžiuotis“²⁴. Aukštaičiai, skirtingai nei žemaičiai, neakcentuoja savo istorinės praeities ar kitokio kultūrinio išskirtinumo. Jie labiau tapatinasi su etnine kultūra ir neieško išskirtinumo. Tik viena respondentė, įvardijusi save vakarų aukštaite, paminėjo istorinę Aukštaitijos praeitį: „Aukštaitija – valstybės ir tautos lopšys, čia buvo pirmoji sostinė Kernavė“²⁵. Kalbant apie kitas etnografines sritis, kartais paminimas reikšmingas Suvalkijos atstovų vaidmuo XIX a. II pusės–XX a. I pusės Lietuvos valstybingumo istorijoje. Mažosios Lietuvos istorijoje sureikšminama vokiečių įtaka.

Respondentai aktualizuoja bei savaip interpretuoja skirtingų istorinių laikotarpių įvykius, etnografinės grupės narių vaidmenis istorijoje. Lokali istorija romantizuojama, iškeliama į valstybinį ar tarptautinį lygmenį siekiant parodyti savo etnografinės grupės nuopelnus, reikšmingumą. Konstruojant etnografinį tapatumą „istorinė atmintis“ yra reikšmingiausia žemaičiams, o kitose etnografinėse grupėse ji nevaizduoja svarbaus vaidmens.

TRADICIJOS

Klausimas, kuo respondentų etnografinė grupė išsiskiria iš kitų, kokias respondentai žino tradicijas, šventes, būdingas tik jų etnografinėi grupei, daugeliui pasirodė sudėtingas. 9% respondentų į šį klausimą neatsakė, 17% teigė jokių skirtumų nežinantys. Pavieniai respondentai minėjo, kad jų etnografinė grupė išsiskiria buitimi, tautiniais drabužiais, sodybų išplanavimu, tautodailės dirbiniais, patiekalais, gyvenimo būdu, religingumu, muzikos instrumentais, dainomis ir pan. Apie minėtus kultūros elementus jaunimas dažniausiai kalbėjo būtuojų laiku kaip apie jiems žinomus, tačiau kasdieniame gyvenime nebeegzistuojančius, neaktualius. Daugelis tradicinės kultūros elementų jau tapę kultūros istorijos dalimi arba aptinkami tik tam tikroje nekasdienėje aplinkoje. Tautinių drabužių dėvėjimas bei tradicinės liaudies muzikos, dainų, šokių atlikimas dažniausiai suprantamas kaip folklorinių ansamblių veiklos sritis. Būtent etnografinių-folklorinių ansamblių dalyvių jaunimas laiko lokalia etnografinės ir tautinės kultūros puoselėtojais.

²² VDU ER, b 1188(185), Kaunas, 2006.

²³ VDU ER, b 1188(221), Marijampolė, 2006.

²⁴ VDU ER, b 1188(205), Šiaulių r., Kuršėnai, 2006.

²⁵ VDU ER, b 1187(19), Gyvenama vieta nenurodyta, 2005.

1 pav. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto folklorinio ansamblio „Linago“ dalyvės su suvalkiečių tautiniais drabužiais. Kostiumų autorė – ansamblio vadovė Laima Proškutė. A. Vaitkevičiaus nuotr.

2 pav. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto folklorinio ansamblio „Linago“ dalyviai su dzūkų tautiniais drabužiais. Kostiumų autorė – ansamblio vadovė Laima Proškutė. A. Vaitkevičiaus nuotr.

Dar gyvuojančiomis realijomis respondentai laikė aukštaičių ir žemaičių mitybos įpročius, dzūkų pomėgį grybauti, dainuoti. Išskirtiniu etnografinės srities bruožu laikytas ir religingumas. Manoma, kad dzūkai išsiskiria iš kitų didesniu pamaldumu, šventine drausme bei atlaidų šventimu. 45% respondentų teigė, kad jų etnografinė sritis išsiskiria tradicijomis ir papročiais (dažniausiai turima galvoje įvairių švenčių šventimas). Jaunimas daugiau ar mažiau žinojo pagrindines tradicines lietuvių šventes, tačiau beveik nieko konkretaus negalėjo pasakyti apie vietinius jų šventimo ypatumus. Dažniausiai skirtumai buvo tik numanomi: „kiekviena grupė skiriasi savo papročiais, tačiau aš jų nežinau“²⁶; „...švenčiame kalendorines šventes. Galvoju, kad jose yra elementų, būdingų tik žemaičiams, tačiau konkrečiai įvardyti negaliu“²⁷. Švenčių šventimo skirtumai tarp etnografinių grupių respondentams atrodė nedideli ir nereikšmingi: „mano etnografinė grupė <...> kiek aš žinau, nešvenčia jokių ypatingų švenčių – šventės labai panašios visoje Lietuvoje, išsiskiria tik tam tikri nedideli tradicijų elementai (patiekalai, dainos, žaidimai, namų puošyba per šventes ir pan.). Ne, mūsų šeima nesilaiko jokių ypatingų tradicijų, būdingų mūsų kraštui“²⁸. Aprašydami šeimoje švenčiamas šventes jaunuoliai dažnai pridurdavo, kad jie nėra tikri, ar ta šventė būdinga jų (ar tik jų) etnografinėi sričiai.

Dažniausiai respondentų minėtos šventės – Užgavėnės, Velykos, Joninės, Kūčios, Kalėdos, Naujieji metai – nesiejamos su vietine tradicija. 33% respondentų teigė, kad tradicijos šiuo metu jau suvienodėjusios ir jie švenčia visai Lietuvai būdingas šventes: „dabar visos etnografinės grupės susimaišiusios. Todėl būtent savo grupei būdingų savybių išskirti negaliu. Šventės švenčiamos tokios pat, kaip ir visoje Lietuvoje, tai – Kalėdos, Velykos, Joninės“²⁹; „mūsų šeimoje tradicijos labiau katalikiškos, o ne dzūkiškos“³⁰; „kadangi mes esam katalikai, daugelį švenčių sutinkame būtent kaip katalikai“³¹. Jaunimas Lietuvoje švenčiamas kalendorines šventes suvokia globaliai – kaip bendratautines, bendrakatalikiškas kultūrinės realijas. Tradicinės šventės pamažu praranda lokalų pamatą, jaunimui jos jau nėra etnografinį tapatumą konstruojantys kultūriniai elementai. Apie šventę kalbama formaliai, nesigilinant į jos turinį, šventimo būdų specifiką. Visa tai, kas įvardijama žodžiu „tradicija“, taip pat ir šventes, jaunimas vis dažniau sieja su praeitimi, šiuo metu jau neaktualiais, neįdomiais dalykais. Štai kelios nuomonės apie etnografinių grupių tradicijas ir jų laikymąsi: „nesilaikau tradicijų, nes tai nemadinga, jaunimas to nedaro, o su senais žmonėmis neįdomu“³²; „nežinau ir nenoriu žinoti, manęs tai nedomina“³³; „nuolat kintančioje visuomenėje tradicijų laikymasis nėra aktualu. Šiuolaikiniam verslininkui neįdomu, kokie prekybininkai buvo balanos gadinės laikais“³⁴. Žinoma, tokie ir panašūs požiūriai kol kas nėra vyraujantys. Dauguma respondentų iš tėvų vis dar perima nemažai tradicinės kultūros elementų, jiems tai yra savaime suprantama, įprasta ir todėl jie savo aplinkoje tiesiog nesuranda „jokių ypatingų tradicijų“.

Išskirtinai su etnografinės srities, lokalsios teritorijos kultūra siejamos šventės pradėtos švęsti arba atgaivintos Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu (1990). Jaunimas dažniausiai

²⁶ VDU ER, b 1187(106), Šilutė, 2005.

²⁷ VDU ER, b 1187(56), Rietavas, Plungės r., 2005.

²⁸ VDU ER, b 1187(128), Kaunas, 2005.

²⁹ VDU ER, b 1187(124), Šakių r., Gelgaudiškis, 2005.

³⁰ VDU ER, b 1188(172), Alytus, 2006.

³¹ VDU ER, b 1187(17), Visaginas, 2005.

³² VDU ER, b 1188(215), Plungės r., Rietavas, 2006.

³³ VDU ER, b 1187(80), Prienuų r., Vėžionys, 2005.

³⁴ VDU ER, b 1187(60), Kėdainių r., Krakės, 2005.

minėjo „Kauno dienas“, „Zanavykų šventę“ Šakiuose, „Grybų šventę“ Varėnoje. Lokaliomis jos laikomos dėl savo apibrėžtos teritorijos – vyksta tik tam tikrame mieste, etnografinėje srityje ir niekur kitur. Dažnai net pavadinimai nusako jų lokalų pobūdį. Šiose šventėse paprastai akcentuojami tai teritorijai būdingi stereotipizuoti kultūros elementai, tradiciniai motyvai persipina su moderniais. Jaunimui tokios šventės patrauklios, jos suvokiamos kaip labai „savos“, reprezentuojančios etnografinę grupę ar lokalią bendruomenę.

„ETNOGRAFINIS CHARAKTERIS“

Mintis, kad skirtingų etnografinių grupių atstovai turi išskirtinių charakterio bruožų (respondentų buvo prašoma išvardyti charakterio savybes, būdingas etnografinių sričių atstovams), susilaukė tiek pritarimų, tiek prieštaravimų. Respondentai, pripažįstantys, kad kultūriniai etnografinių sričių savitumai tebeegzistuoja, buvo linkę manyti, jog savita gyvensena galėjo suformuoti ir išskirtinę žmonių elgseną, išryškinti tam tikras charakterio savybes. 19% respondentų nurodė, kad jų etnografinę grupę išskiria specifiniai jos narių būdo bruožai, charakteris. Antrajai grupei priklausytų respondentai, teigiantys, kad kultūriniai etnografinių sričių skirtumai, taip pat ir charakterio ypatumai, tarp jaunų žmonių šiuo metu jau išnykę. Neryškūs charakterio savitumai, stereotipiniai bruožai galbūt būdingi tik vyresnei kartai. Šiuolaikinės postmodernistinės kultūros įtakoje jaunimas vis labiau linkęs akcentuoti individą, iškelti jį aukščiau bendruomenės, todėl ir charakterio savybės vis dažniau siejamos su individualiais asmeniniais žmogaus bruožais, pvz., „kiekvienas individas yra unikalus, tai reiškia, kad kiekvieno žmogaus charakterio savybės yra skirtingos. Etninė grupė konkrečių savybių neturi“³⁵; „nemanau, kad nuo priklausymo kažkokiai etnografiniai grupei skiriasi žmonių charakterio savybės“³⁶. Nepriklausomai nuo to, tikima bendruomeninių charakterio bruožų egzistavimu ar ne, jaunimas žino populiariausius stereotipus, pvz., kad žemaičiai yra užsispyrę (67%), suvalkiečiai – taupūs (36%), šykštūs (47%), dzūkai – nuoširdūs (28%) ir pan. Etnografinių grupių stereotipų plačiau nenagrinėsiu, tik paminėsiu, kad palankiausiai respondentai apibūdino dzūkus bei aukštaičius, o nepalankiausiai – suvalkiečius. Mažiausiai duomenų respondentai pateikė apie Klaipėdos krašto gyventojus. Kalbant apie aukštaičių (tai būdinga tiek patiems aukštaičiams, tiek respondentams iš kitų etnografinių sričių) etnografinę grupę, labai dažnai buvo teigiama, kad jos atstovai neturi išskirtinių charakterio bruožų, pvz.: „manau, kad aukštaičiai, skirtingai negu kitos etnografinės grupės, neturi labai išskirtinių būdo bruožų, kaip, pvz., suvalkiečiai ar dzūkai. Todėl aš ir esu tipiška, niekuo neišsiskirianti aukštaitė“³⁷. Jeigu kitų etnografinių grupių atstovų „tipiškumą“ apibūdina išskirtinių charakterio bruožų turėjimas, tai aukštaičių – išskirtinumo nebuvimas.

Stereotipai visuomenėje plinta per įvairius pasakojimus, anekdotus ir dažnai būtent folkloras nulemia asmens požiūrį į etnografinių grupių narių charakterį: „apie dzūkus ir aukštaičius anekdotų nežinau, matyt, jie labai stipriai neišsiskiria kažkokiom savybėm“³⁸. Žemaičių charakteris siejamas su istorine praeitimi. Taip jis aktualizuojamas, suteikiamas senumo, paveldimumo, tęstinumo įspūdis. Žemaičiai didžiuojasi turėdami tokias „istoriškai dokumentuotas“ charakterio savybes ir stengiasi jas pabrėžti, demonstruoti. Dėl istorinio

³⁵ VDU ER, b 1187(159), Elektrėnai, 2005.

³⁶ VDU ER, b 1187(108), Klaipėdos r., Šiūparių k., 2005.

³⁷ VDU ER, b 1187(83), Kaunas, 2005.

³⁸ VDU ER, b 1186(267), Kaunas, 2004.

konteksto jomis žavisi ir kitų etnografinių grupių atstovai: „mano manymu, būti žemaičiu yra garbė, kaip žinome iš istorijos, žemaičiai pasižymėjo išskirtine drąsa ir ryžtu“³⁹; „jiems būdingas užsispyrimas ir kovingumas. Jau nuo seno žemaičiai buvo nepalaužiami...“⁴⁰. Etnografinių sričių gyventojų charakterio apibūdinimai dažniausiai susiję ne su asmenine patirtimi, o su visuomenėje paplitusiais stereotipais. Jei grupė menkai stereotipizuota, tuomet ir respondentai apie ją pateikia mažiau duomenų, arba sakoma, kad tokia grupė neturi charakterio savitumų. Pasąmoninis tikėjimas „bendruomeninio charakterio“ egzistavimu atsiskleidžia kalbant apie etnografinių grupių patrauklumą. Atsakinėdami į klausimą, kokios etnografinės grupės atstovais norėtų arba nenorėtų būti ir kodėl, respondentai savo pasirinkimą dažnai argumentuodavo neva tai etnografinėi bendruomenei būdingu patraukliu (28%) arba nepatraukliu charakteriu (31%). Renkamasi ta etnografinė grupė, kurios atstovams priskiriami teigiamesni charakterio bruožai ir kuriuos norėtų turėti pats respondentas: „manau, žemaičiai tvirtro charakterio, stiprūs žmonės. Tuo galbūt norėčiau būti į juos panašus“⁴¹; „apie juos [dzūkūs – A. V.] visi labai gerai kalba. Jie yra labai švelnūs ir draugiški, sąžiningi žmonės“⁴²; „man patinka žemaičiams būdingas tvirtas charakterio būdas, užsispyrimas, gyvumas“⁴³; „aukštaičiai atrodo daug linksmesni nei kitų grupių atstovai“⁴⁴; „mane žavi jų [suvalkiečių – A. V.] mokėjimas nešvaistyti be reikalo turto, jie vertina ir brangina sunkiai uždirbtus pinigus“⁴⁵. Nenorima priklausyti tai etnografinėi grupei, kurios atstovai, respondentų manymu, turi neigiamų, nepatrauklių charakterio bruožų. Tos pačios charakterio savybės gali būti traktuojamos ir kaip teigiamos, ir kaip neigiamos, tai priklauso nuo asmeninio respondento požiūrio bei konteksto, kuriame tas charakteris atskleidžiamas: „jiems [suvalkiečiams – A. V.] būdingas taupumas, gobšumas. Jų charakterio savybės nelabai patinka“⁴⁶; „žemaičiams būdingas „nesveikas“ užsispyrimas, kuris manęs visai nežavi“⁴⁷; „žemaičiams būdingas užsispyrimas. Per didelis užsispyrimas, manau, gali komplikuoti žmonių santykius“⁴⁸. Taigi šiuo atveju stereotipiškai žemaičiams priskiriamas užsispyrimas, o suvalkiečiams – šykštumas suvokiamas kaip neigiama charakterio savybė, diskredituojanti visą etnografinę grupę.

Dauguma jaunuolių stereotipiškai apibūdino etnografinių grupių narių charakterį. Charakterio savybės buvo traktuojamos kaip reprezentuojančios bendruomenę, ją išskiriančios. Teigiamo arba neigiamo „etnografinio charakterio“ stereotipo paplitimas visuomenėje turi įtakos etnografinės grupės vertinimui bei prestižui.

LOKALUS ETNOGRAFINIO TAPATUMO REIKŠMĖ

Apklausos metu buvo siekiama išsiaiškinti, kodėl žmonėms svarbus arba nesvarbus priklausymas etnografinėi grupei. 25% respondentų į klausimą, ar jiems svarbu priklausyti etnografinėi grupei, atsakė teigiamai. Dažniausiai etnografinės grupės reikšmingumas buvo

³⁹ VDU ER, b 1188(205), Šiaulių r., Kuršėnai, 2006.

⁴⁰ VDU ER, b 1187(115), Kauno r., Ežerėlis, 2005.

⁴¹ VDU ER, b 1188(248), Šilutės r., Vilkyškiai, 2006.

⁴² VDU ER, b 1188(209), Tauragė, 2006.

⁴³ VDU ER, b 1188(204), Plungė, 2006.

⁴⁴ VDU ER, b 1187(136), Prienų r., Pakuonis, 2005.

⁴⁵ VDU ER, b 1188(242), Alytaus r., Simno sen., Mergalaukio k., 2006.

⁴⁶ VDU ER, b 1188(209), Tauragė, 2006.

⁴⁷ VDU ER, b 1187(120), Marijampolės r., Tabarų k., 2005.

⁴⁸ VDU ER, b 1188(242), Alytaus r., Simno sen., Mergalaukio k., 2006.

susiejamas su teigiamomis emocijomis, kurias sukeldavo glaudus respondentų ryšys su artimaisiais, draugais. Gimtinė (gyvenamoji vieta) kėlė šiltus, malonius prisiminimus – tai savas pažįstamas kraštas, įprasta aplinka. Respondentai rašė: „tai mano gimtinė, jaučiu šiltus jausmus jai“⁴⁹; „nes čia gimiau ir aугau, myliu savo miestą Alytų, čia mano šaknys“⁵⁰. Gimtinei (gyvenamai vietai) puoselėjamos teigiamos emocijos perkeliamos į platesnę geografinę teritoriją, jos priskiriamos ir etnografinėi sričiai. Pastebima sąlyginė priklausomybė tarp gimtinės (gyvenamosios vietos) ir etnografinės grupės vertinimo. Etnografinė priklausomybė idealizuojama, suvokiama kaip neatsiejama žmogaus gyvenimo, jo tapatybės dalis, svarbi kaip giminės istorija, „šaknys“: „tai dalis manęs, mano tapatybės“⁵¹; „tai mano praeities istorija, mano giminės šaknys“⁵²; „leidžia identifikuoti save sutapatinant su protėviais ir perimant jų kultūros paveldą“⁵³; „jei nepriklausytume [etnografinėi grupei – A. V.], tam tikra prasme net nežinotume, kas mes esame, kur mūsų šaknys“⁵⁴. Priklausymas etnografinėi grupei (kaip ir etninei) padeda apibrėžti save, atsako į klausimą – kas aš esu? Toks atsakymas suteikia vertės, stabilumo jausmą: „bent šiek tiek [svarbu – A. V.]. Manęs netenkina buvimas tarp dangaus ir žemės“⁵⁵; „jautiesi pilnavertis žmogus, žinantis, kur yra tavo Tėvynė, iš kur tu kilęs“⁵⁶. Etnografinis ir etninis tapatumas minimi kartu, pastarajam suteikiant pirmumą, tačiau išskeliama socialinė, kultūrinė etnografinės srities reikšmė: „tai tarsi privilegija, kad esi ne tik lietuvis, bet lietuvis žemaitis, kad turi tarmę, kurios kiti negali suprasti ir prašo paaiškinti atskirus žodžius“⁵⁷; „nuo pat mažų dienų esu ir jaučiuosi tikras Lietuvos dzūkas. Ne tik dėl to, kad jais buvo mano tėvai ir seneliai, bet man ir pačiam yra priimtini mūsų krašto papročiai, gyvenimo būdas, Džukijos gamtos grožis“⁵⁸. Svarbu būti etnografinės grupės atstovu, nes tai suteikia kitiškumo, ypatingumo jausmą, išskiria iš etninės visumos.

Etnografinės priklausomybės svarba buvo grindžiama „etnografinio charakterio“ idėja. Respondentų manymu, etnografinė priklausomybė svarbi todėl, kad: „priklausymas kokiam nors grupei ir tos grupės ypatumai padeda formuoti žmogaus charakterį, formuoja žmogų kaip asmenybę“⁵⁹; „nes tai nusako žmogaus išskirtinumą, suformuoja kai kuriuos bruožus ar netgi iš dalies mąstyseną“⁶⁰. Šiuo atveju kiekviena etnografinė grupė suvokiama kaip savita bendruomenė, pasižyminti tam tikromis ypatybėmis, stereotipiniais bruožais. Kadangi stereotipai reprezentuoja grupę, tai kiekvienas bendruomenės narys automatiškai vertinamas remiantis bendruomenei priskiriamais stereotipais. Surinkti duomenys rodo, kad respondentai noriai prisiskiria sau ir savo grupei teigiamus, naudingus stereotipus, jais manipuliuoja, populiarina. Jie tampa reikšmingi pagrindžiant savo pranašumą. Mintis, kad kiekviena etnografinė grupė turi savo išskirtinę elgseną, charakterio bruožus, tarp jaunimo gana populiaru. Dažnai ji pasitelkiama ginčiuose „kas geresnis?“ Etnografinės grupės

⁴⁹ VDU ER, b 1187(66), Kaunas, 2005.

⁵⁰ VDU ER, b 1187(140), Alytus, 2005.

⁵¹ VDU ER, b 1187(52), Mažeikiai, 2005.

⁵² VDU ER, b 1188(242), Klaipėda, 2006.

⁵³ VDU ER, b 1188(213), Plungė, 2006.

⁵⁴ VDU ER, b 1187(132), Kaunas, 2005.

⁵⁵ VDU ER, b 1187(53), Kaunas, 2005.

⁵⁶ VDU ER, b 1187(163), Tauragė, 2005.

⁵⁷ VDU ER, b 1187(56), Plungės r., Rietavas, 2005.

⁵⁸ VDU ER, b 1188(170), Kaunas, 2006.

⁵⁹ VDU ER, b 1187(44), Druskininkai, 2005.

⁶⁰ VDU ER, b 1187(143), Agurkių k., Punkskas, Lenkija, 2005.

poveikiui priskiriami ir socialiai geidžiami arba nepriimtini individualūs charakterio bruožai. Etnografiniais charakterio stereotipais vadovaujamosi bendraujant su nepažįstamais ar menkai pažįstamais žmonėmis ir siekiant prognozuoti jų elgesį. Taigi šiuo atveju į priklausomybę etnografinę grupę žiūrima iš praktinių pozicijų daugiau ar mažiau tikint, kad tai realiai gali paveikti žmogaus gyvenimą, žmonių bendravimą.

Lokali teritorija pirmiausia svarbi kaip gimimo bei gyvenamoji vieta, su kuria žmonės sieja emocinius ryšius. Reikšminga pati teritorija, jos gamta, tačiau svarbiausią vietą užima žmonės – tėvai, giminės, draugai, kaimynai. Lokalaus etnografinio tapatumo svarba susijusi su noru priklausyti bendruomenei, jaustis jos nariu. Tai suteikia stabilumo, vienybės, saugumo jausmą. Savitumas, charakterio kitoniškumas taip pat yra konstruojamas ne individo, o bendruomenės lygmeniu. Etnografinės grupės suvokiamos kaip sociokultūriškai išsiskiriančios iš bendrosios etninės kultūros, tarsi savitos subkultūros.

60% respondentų teigė, kad jiems etnografinė priklausomybė nelabai svarbi arba visiškai nesvarbi: „nežinojau, nesidomėjau, man tai visiškai nesvarbu“⁶¹. Dažniausiai manoma, kad šiuo metu etnografinių grupių savitumai jau yra nunykę ir tapatintis su etnografinę grupę nėra prasmės: „nemanau, kad yra didelis skirtumas priklausyti kokiam nors grupei, nes šiuo metu visos jos yra supanašėjusios“⁶²; „nejaučiu didesnių skirtumų tarp mūsų pačių lietuvių“⁶³; „anksčiau buvo svarbu, nes tada matydavosi ryškūs skirtumai tarp vienos ar kitos grupės. Tačiau dabar tie skirtumai išnyko. Liko tik geografinis suskirstymas į etnografinius regionus ir tarmes“⁶⁴. Jaunimo nuomone, šiuolaikiniam žmogui tapatinimasis su etnografinę grupę neaktualus. Kiek daugiau tai rūpi vyresnei kartai – seneliams, tėvams, nes jie dar žino, prisimena, geba pamatyti etnografinių grupių skirtumus. Etnografinę grupę suvokiama kaip praeities reliktas ir nebereikia sureikšminti tai, kas jau baigia išnykti arba visai neegzistuoja – visi lietuviai vienodi.

Jaunimas į etnografinį tapatumą žiūrėjo labai materialistiškai ir atmetė jį, kaip neturintį jokios praktinės naudos. Anot jų, priklausymas etnografinę grupei visiškai neturi įtakos žmogaus gyvenimui, neturi jokios reikšmės jo charakteriui, gyvenimo būdai ir pan., todėl nėra svarbus: „nemanau, kad tai nulemia žmogaus charakterį ar jo laimę“⁶⁵; „nemanau, kad priklausymas vienai ar kitai etninei grupei lemia žmogaus ateitį“⁶⁶; „gyvenime tai nieko nenulemia ir neturi jokios tiesioginės įtakos man“⁶⁷. Respondentų požiūriai individualistiniai, jie nepripažįsta etnografinės bendruomenės aplinkos įtakos žmogaus gyvenimui. Visos etnografinės grupės ir jų atstovai suvokiami kaip lygiaverčiai žmogiškąja prasme: „nemanau, kad skirtingų grupių moralės supratimas ar protiniai gebėjimai skiriasi“⁶⁸; „nemanau, kad žmogus yra blogesnis ar geresnis, jei priklauso vienai ar kitai etnografinę grupei“⁶⁹. Jei visos etnografinės grupės turi vienodą prestižą ir vertę, tai visiškai nesvarbu, kuriai jų priklausai.

Klausimas apie etnografinės priklausomybės svarbą respondentų kartais buvo suprantamas kaip nekorektiškas, diskriminuojantis tiek individo, tiek bendruomenės atžvilgiu:

⁶¹ VDU ER, b 1188(182), Kaunas, 2006.

⁶² VDU ER, b 1187(11), Kauno r., 2005.

⁶³ VDU ER, b 1186(188), Klaipėda, 2004.

⁶⁴ VDU ER, b 1186(218), Kretinga, 2004.

⁶⁵ VDU ER, b 1188(248), Šilutės r., Vilkyškiai, 2006.

⁶⁶ VDU ER, b 1187(20), Kaunas, 2005.

⁶⁷ VDU ER, b 1187(95), Kauno r., Domeikava, 2005.

⁶⁸ VDU ER, b 1188(181), Kauno r., Raudondvaris, 2006.

⁶⁹ VDU ER, b 1187(83), Kaunas, 2005.

„...man visi žmonės yra vienodi“⁷⁰; „nesirenku draugų pagal etnografinę grupę. Manau, kad visi žmonės yra lygiateisiai“⁷¹; „iškelti vieną etnografinę grupę virš kitos būtų nekorektiška, tai laikyčiau diskriminavimu“⁷². Etnografinės grupės svarbos pripažinimas suvokiamas kaip savęs bei savo bendruomenės iškėlimas aukščiau kitų, lygiateisiškumo principo pažeidimas. Kalbant apie etnografinių grupių bei jų atstovų lygiavertiškumą į pirmą vietą iškeliamos bendražmogiškosios savybės, žmogaus, kaip individo, vertė.

Atsakinėdami į klausimą apie priklausymo etnografinėi grupei svarbą respondentai ieškojo grupę apibrėžiančių, jos narius išskiriančių požymių bei priežasčių, kodėl jiems ta grupė turėtų būti reikšminga. Radusieji priklausomybę etnografinėi grupei laikė svarbiu, neradusieji – nereikšmingu jų gyvenimui dalyku. Tikėjimas etnografinės grupės bei jos narių išskirtinumu, susitapatinimas su bendruomene buvo pagrindiniai argumentai, kuriais respondantai grindė priklausymo etnografinėi grupei svarbą. Ir atvirkščiai, priklausymas etnografinėi grupei yra nesvarbus tiems, kurių manymu, etnografinė sritis yra tik geografinė sąvoka, istorinis reliktas arba, kitaip tariant, formalus pavadinimas, be savito kultūrinio turinio. Taigi negali būti svarbu tai, kas egzistuoja tik formaliai arba visiškai neegzistuoja.

Požiūris į etnografinės grupės svarbą priklauso ir nuo asmeninių individo sąsajų su bendruomene. Respondentai, teigę, kad etnografinė priklausomybė jiems nesvarbi, netapatino savęs su lokalia bendruomene, nepripažino jos poveikio asmenybei, o ir ten gyvenančius žmones nelaiškė išskirtine bendruomene. Jų mąstymą sąlygojo modernių laikų individualistinė pasaulėžiūra, kuri neigia bendruomeniškumo svarbą ir tokiu būdu mažina bendruomenių prestižą.

Rašydami apie etnografinės priklausomybės reikšmę respondantai iškelė santykio tarp etnografinio ir etninio tapatumo klausimą. 9% visų respondentų nurodė, kad jiems svarbiausia yra tautybė, o etnografinė priklausomybė visiškai nesvarbi arba yra antroje vietoje. Apie tautinės priklausomybės reikšmingumą rašė tik tie, kurie etnografinę priklausomybę laikė esant nesvarbią. Iš respondentų komentarų matyti, kad priklausymas tautai laikomas hierarchiškai aukščiau už priklausymą etnografinėi grupei: „visų pirma aš ne dzūkė, o lietuvė“⁷³; „šiuolaikiniame pasaulyje savęs priskyrimas dzūkams, aukštaičiams, suvalkiečiams ar žemaičiams nėra svarbus. Visiškai užtenka to, kad žinai, jog esi lietuvis“⁷⁴; „mes visi lietuviai ir to užtenka“⁷⁵. Kartais etnografinės priklausomybės pabrėžimas buvo traktuojamas kaip pavojingas, skaldantis valstybę: „dabar yra svarbiau ieškoti lietuvių vienijančių dalykų, o ne skiriančių. Visi esame vienos tautos žmonės. Teritorinis suskirstymas neturi mūsų supriešinti“⁷⁶. Anot A. Čepaitienės, „...lokalinis, regioninis ir etninis bei tautinis tapatumai konkrečiose situacijose gali tapti ir atskiromis konkuruojančiomis, ir viena kitą neutralizuojančiomis kategorijomis“⁷⁷. Suaktualinus tautinį tapatumą buvo nustelbta etnografinė savimone. Šiuolaikiniame globaliame pasaulyje nedidelės etnografinės grupės tapatumas pradedamas suvokti kaip nereikšmingas, neturintis galios, istoriškai atgyvenęs.

⁷⁰ VDU ER, b 1187(77), Marijampolė, 2005.

⁷¹ VDU ER, b 1187(121), Marijampolės r., Tabarų k., 2005.

⁷² VDU ER, b 1187(100), Pasvalio r., Daujėnų p., Girsiūnų k., 2005.

⁷³ VDU ER, b 1186(201), Vidugirių k., Punkskas, Lenkija, 2004.

⁷⁴ VDU ER, b 1187(65), Kaunas, 2005.

⁷⁵ VDU ER, b 1187(71), Kauno r., Domeikava, 2005.

⁷⁶ VDU ER, b 1187(62), Kėdainių r., 2005.

⁷⁷ A. Čepaitienė, Atgaivinant etninį tapatumą: individas, simbolis, vieta, *Lietuvos etnologija. Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2001, t. 1(10), p. 193.

IŠVADOS

Siekdami apibrėžti savo etnografinę priklausomybę respondentai ieškojo kultūrinių elementų, išskiriančių juos iš kitų etnografinių sričių gyventojų. Dažniausiai buvo minima kalba (tarmė, patarmė), „istorinė atmintis“, tradicijos ir „etnografinis charakteris“.

Visose etnografinėse grupėse tarmę jaunimas laiko svarbiausiu (kartais vieninteliu) kultūros elementu, skiriančiu etnografinės grupes vieną nuo kitos. Tarmė dažnai suvokiama kaip vietinė etnografinės srities kalba. Jos mokėjimas palengvina jaunimo susitapatinimą su bendruomene.

Konstruojant etnografinį tapatumą „istorinė atmintis“ yra reikšmingiausia žemaičių bendruomenei, o kitose etnografinėse grupėse ji nevaizduoja svarbaus vaidmens. Paprastai pateikiamas selektyvus, mitologizuotas istorijos vaizdas.

Jaunimo manymu, etnografinėse srityse iki mūsų dienų išlikę labai nedaug gyvenimo būdo skirtumų. Buvo minimi tik pavieniai kultūros elementai, pvz., skirtingi žemaičių ir aukštaičių mitybos įpročiai, dzūkų pomėgis grybauti, dainuoti ir pan. Tradicinės šventės, jaunimo nuomone, iš dalies arba visiškai praradusios etnografinius savitumus, todėl negali tinkamai reprezentuoti etnografinės srities. Kalendorines šventes jaunimas dažniausiai suvokia globaliai, kaip bendratautines, bendrakatalikiškas kultūrinės realijas. Su etnografinės srities, lokals teritorijos kultūra siejami tokie renginiai kaip „Kauno dienos“, „Zanavykų šventė“, „Grybų šventė“ ir pan. Tokį tapatinimą pirmiausia nulėmė švenčių erdvė – jos vyksta tik tam tikrame mieste ar etnografinėje srityje ir niekur kitur.

„Etnografinis charakteris“ daugelio pripažįstamas kaip realiai egzistuojantis lokals kultūros elementas. Jaunimo žinios apie „etnografinį charakterį“ tiesiogiai proporcingos grupės stereotipizacijos laipsniui. Stereotipai turi įtakos jaunimo požiūriui į etnografinės grupes. Teigiamai stereotipizuotos etnografinės grupės respondentams atrodė patrauklesnės.

Lokals etnografinio tapatumo svarba yra susijusi su emociniais ryšiais – pažįstama etnokultūrine aplinka, prisiminimais, mylimais, reikšmingais žmonėmis. Tapatinimasis su etnografinė grupė svarbus bendruomeniškumo jausmą išlaikiusiam jaunimui, tačiau daugumai jaunuolių (60%) priklausymas etnografinėi grupei nėra reikšmingas. Pagrindinės lokals tapatumo prestižo praradimo priežastys yra šios: manymas, kad šiuo metu jau neegzistuoja kultūrinė distancija tarp etnografinių sričių; tautinio tapatumo sureikšminimas bei stiprus individualizmo jausmas. Mažėjanti etnografinio tapatumo reikšmė ir prestižas artina jo išnykimą.

Gauta 2007 11 20
Parengta 2007 12 05

ASTA VENSKIENĖ

Youth's ethnographic-local identity in the late 19th–early 21st century: significance of culture elements

Summary

The article discusses the role of the criteria of culture while constructing youth ethnographic-local identities. The world outlook of young people of the 21st century concerning the importance of identification with an ethnographic group is overviewed.

The following conclusions have been drawn: according to youth, the most differentiating elements of culture are language (dialects), “historical memory”, traditions and the “ethnographic character”.

In all ethnographic groups youth considers dialect to be the most significant (sometimes the only) element of culture which differentiates one ethnographic field from another. For the construction of ethnographic identity, “historical memory” is the most important to the Samogitian community, whereas in other communities it does not play such an important role. Most often an overview of selective, mythological history is displayed.

As youth puts it, there are few life style ethnographic differences nowadays. Such culture elements as different eating habits of Samogitians and Aukštaičiai, hobbies of singing and picking mushrooms of Dzūkai, etc., traditional festivities, in youth's opinion, partially or completely have lost their ethnographic peculiarities and are unable to represent an ethnographic originality.

For the majority of youth (60%), dependence to an ethnographic group is unimportant. This lack of the significance of ethnographic identity, a decrease of its prestige might lead to its extinction.